

Samhällsinformation

Så fungerar det i Sverige

Studiehandboken är framtagen i samverkan mellan Länsstyrelsen Kronoberg, Röda Korset Växjö rödakorskrets, ID Institutet för lokal och regional demokrati, ABF Södra Småland, ABF Kronoberg, Studieförbundet Vuxenskolan, Växjö kommun och Uppvidinge kommun.

Detta är en bok för dig som är ny i Sverige och ska lära dig hur samhället fungerar. Boken är en del i baspaketet för samhällsinformation i samverkan som tagits fram på uppdrag av Länsstyrelsen i Kronoberg.

Innehållsförteckning

Familjen

Barns rättigheter _____	3
Föräldrars ansvar _____	3
Socialtjänsten _____	4
Myndigheters ansvar _____	4

Sjukvård

Kontakta och besök vårdcentral _____	5
Vad kostar vården? _____	5
När du mår psykiskt dåligt _____	5
Så kontaktar du vården - steg för steg _____	6

Allas lika värde

Diskriminering _____	7
Yttrandefrihet _____	8
Hedersrelaterat våld och förtryck _____	8

Skolan i Sverige

Skolsystemet _____	9
Studera i Sverige _____	9
Yrkeshögskola eller universitet? _____	10
Så söker du utbildning _____	10

Arbeta i Sverige

Vägen till arbete i Sverige _____	11
Etableringsprogrammet _____	11
Söka arbete _____	12
Anställd på olika sätt _____	12
Fackförbund _____	13
Betala skatt _____	13
Branscher med behov av arbetskraft _____	13

Sociala koder _____	14
----------------------------	----

Barns rättigheter

I Sverige är FN:s barnkonvention lag. Barn har rätt att gå i skolan, leka, vila och vara lediga. De ska inte tvingas till arbete som gör att de mår dåligt och inte kan gå i skolan. I Sverige är det alltid förbjudet att slå barn. Barn är alla som är under 18 år.

Föräldrarnas ansvar

Föräldrarna har alltid ansvar för sina barn men det är inte alltid lätt att vara förälder. Ännu svårare är det i ett nytt land där du behöver förstå samhället som barnet nu lever i. För att skapa trygghet för sina barn i det nya landet behövs kunskap om regler och traditioner. Det kan du få på en föräldrautbildningar som ger hjälp och stöd i att vara föräldrar. Kontakta din kommun för mer information.

Där det finns mycket problem med till exempel droger och kriminella gäng är det lätt att bli orolig för sina barn. Här är det föräldrarnas ansvar att prata med sina barn om vad som är rätt och fel. Var inte rädd för att blanda dig i ditt barns liv. På så sätt har du bättre kontroll på vad ditt barn gör. Om du är orolig för ditt barn, be om hjälp. Du kan ringa din kommun så hjälper de dig till rätt stöd.

Fundera - finns det någon del i cirkeln som är viktigare än de andra för barnet?

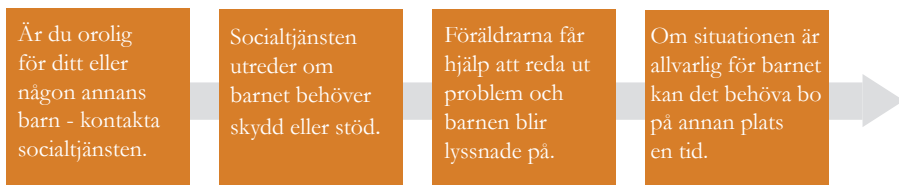
Socialtjänsten

Socialtjänsten stöttar föräldrar som behöver hjälp med att ta hand om sina barn. Socialtjänsten arbetar också med att skydda både barn och vuxna som blir slagna eller utnyttjade. Samtidigt hjälper de familjer om någon av föräldrarna mår dåligt eller använder mycket droger. Barnet kan få träffa en kontaktperson som blir en extra förälder eller få träffa andra barn i samma situation.

Om socialtjänsten får veta att barn skadas i sitt hem är det deras uppgift att ta reda på vilken hjälp barnet och familjen behöver. Både föräldrar och barn får vara med i utredningen och berätta om sin situation. Barn får bara tas om hand ifall situationen är allvarlig. Socialtjänstens insatser är en hjälp, inte ett straff.

▶ Se kort film om Föräldraskap och socialtjänsten på kronobergtillsammans.se/film

Så går det till

Sekretess

Sekretess betyder att socialtjänsten inte får prata med andra om det som du och din familj berättar för dem. Om personal på socialtjänsten gör det kan hon eller han anmälas och bli av med jobbet.

Myndigheters ansvar

I Sverige litar människor på myndigheter som Försäkringskassan, Arbetsförmedlingen och Skatteverket. I många andra länder är det familjen du vänder dig till när du blir arbetslös, sjuk eller gammal. Det är viktigt att förstå den skillnaden när du bor i Sverige. Det är till exempel samhällets skyldighet att äldre personer får den hjälp som de behöver och vill ha. Familjens stöd är också viktigt om du får problem - men de är inte skyldiga att lösa problemet.

Vi litar också på polis och försäkringsbolag ifall vi råkar ut för en olycka. Vid en bilkrock till exempel pratar förarna med varandra och kontaktar polisen som kan avgöra vem som är skyldig till olyckan. Förarna kontaktar sedan sitt Försäkringsbolag som betalar ut pengar för skadan på bilen.

Vårdcentralen

Kontakta vårdcentralen nära ditt hem när du behöver hjälp av läkare. Du kan vara sjuk eller ha skadat dig. Ring på morgonen, då får du en telefontid samma dag. I telefonen får du förklara ditt problem och om det behövs får du en besökstid, oftast samma dag. Du kan inte gå till vårdcentralen för att boka en tid. Om du är akut sjuk ringer du istället 1177. Vid besök på vårdcentral, tandläkare eller sjukhus har du rätt till tolk. Säg till före besöket så beställer vårdpersonalen en tolk.

Vad kostar vården

För dig som är asylsökande och skyddsbehövande enligt massflyktsdirektivet:

- Besök hos läkare på en vårdcentral kostar högst 50 kr
- Om du blir inlagd på sjukhus kostar det inget
- De flesta läkemedel på recept kostar högst 50 kronor
- En behandling för akut tandvård kostar 50 kronor
- All sjuk-och tandvård är gratis för barn.
- Gratis hälsoundersökning när du kommer till Sverige.

För övriga som bor i Sverige gäller andra kostnader. Mer information finns på 1177.se, sök på patientavgifter i Kronoberg.

När du mår psykiskt dåligt

Att må dåligt på insidan är vanligt och inget konstigt, speciellt om du kommer från krig och konflikter till ett nytt land. Du kan känna oro, vara ledsen eller stressad. Det är också vanligt att få ont i kroppen eller ha problem med sömnen och magen. Det är viktigt att prata med någon om sådant som känns svårt. Du kan söka hjälp på vårdcentralen. Går du i skolan kan du gå till kuratorn eller skolsköterskan.

Förstå orden

Hälsoundersökning

En läkare kontrollerar att du är frisk

Tystnadsplikt

Sjukvårdspersonal får inte lämna ut uppgifter om dig till någon person eller myndighet.

Funktionshinder

Ett funktionshinder betyder att du inte kan fungera som alla andra. Du sitter till exempel i rullstol, är blind eller har ADHD och autism. I Sverige ska alla personer med funktionshinder ha samma möjligheter och rättigheter som andra. Du ska få vård, stöd och hjälpmedel när det behövs.

► Se kort film om funktionsnedsättning i Sverige på www.kronobergtillsammans.se/film

När du behöver kontakta vården

Ring din vårdcentral på morgonen för att få en telefoni tid senare under dagen. Du kan också ringa 1177

Du får en tid hos läkare på vårdcentralen om det behövs, samma dag eller längre fram.

Vårdcentralen ringer upp dig på telefoni tiden. Nu får du förklara ditt problem. Om du behöver en tolk vid läkarbesök ber du om det.

Om läkaren skickar ett recept hämtar du medicinen på ett apotek.

Vid olycka eller svår akut sjukdom

Ring 112 eller besök sjukhusets akutmottagning.

Mänskliga rättigheter betyder att alla människor är lika mycket värda. Det spelar ingen roll vilket land vi kommer ifrån, vilken religion vi har eller om vi lever med någon av samma kön. Vi ska alla ha samma rättigheter, skyldigheter och möjligheter.

Jämställdhet

Jämställdhet betyder att kvinnor och män har samma rättigheter, skyldigheter och möjligheter. Även dem som inte känner att de är varken man eller kvinna. Jämställdhet gäller alla områden i livet. Därför kan till exempel pappor välja att vara hemma med sina barn när de är små medan mamman arbetar.

Vad är diskriminering?

I Sverige finns det en lag som heter diskrimineringslagen. Den innebär att du inte får behandla någon orättvist. Det kan vara på jobbet, i skolan eller när där du handlar.

Exempel på diskriminering

- Du blir inte kallad till en jobbintervju för att ditt namn är utländskt.
- Du sitter i rullstol och blir inte insläppt på en restaurang.
- Du har samma jobb som en man men får lägre lön för att du är kvinna.
- Du får inte bära slöja när du jobbar i en affär.
- Du blir retad på arbetet för att du lever med en person av samma kön.
- Du får inte lån på en bank för att du är för gammal.
- Du får inte ledigt från jobbet för att ta hand om ditt barn eftersom du är man.

Förstå orden

Diskriminering

Det betyder att behandla någon orättvist på grund av till exempel religion, kön eller nationalitet.

Yttrandefrihet

Lagen om yttrandefrihet betyder att du kan säga och tycka nästan vad du vill om hur det fungerar i Sverige. Du får också tala om dina åsikter i radio, i tv och på webben. Det är därför det till exempel är tillåtet för alla att demonstrera (med tillstånd från polisen) eller att skriva på facebook vad du tycker om lagar och regler. Yttrandefrihet betyder inte att får tala illa om människor eller en särskild grupp av människor.

Lagar för yttrandefrihet finns i de flesta länder i Europa. Utan dessa lagar kan till exempel de som leder ett land bestämma vad som skrivs och sänds i media. Det är ett hot mot demokratin.

Sann eller falsk information

Idag sprids mycket information på internet. Samtidig som alla får uttrycka sig är det viktigt att fråga sig vem som står bakom informationen och om den är sann eller falsk. Det kallas att vara källkritisk.

Hedersrelaterat våld och förtryck

I Sverige får du gifta dig med vem du vill efter att du har fyllt 18 år. Familjen har ingen rätt att bestämma över dina val. I andra länder är familjens makt större. Hedersrelaterat våld är att med hot och våld skydda eller försvara en familjs ära och heder. Våldet drabbar oftast barnen, framförallt döttrarna, i familjen.

Om kvinnor som kommer till Sverige från andra länder vill leva som andra kvinnor i

Sverige kan konflikter uppstå i familjen. I Sverige tillåts inte barnäktenskap eller att tvingas till äktenskap. Du har rätt att skilja dig även om din partner inte vill det. Ingen kan bestämma vilka val du ska göra. I Sverige har du själv rätt att bestämma över ditt liv.

Skolsystemet

Förskola 0 – 5 år	Grundskola 6 – 16 år	Gymnasieskola 16 – 19 år	Skola för vuxna Från 18 år
Förskola: för barn när föräldrarna arbetar. Öppen förskola: för barn och föräldrar tillsammans.	Förskoleklass 6 år Lågstadium 7-9 år Mellanstadium 9-12 år Högstadium 12-15 år Specialskola	Här väljer eleven program som är teoretiska eller praktiska	Universitet Högskola Yrkehögskola Komvux inkl SFI Folkhögskola

Studera i Sverige

Alla barn, även asylsökande och skyddsbehövande barn enligt massflyktsdirektivet, har rätt till utbildning. De får gå i förskola, förskoleklass, grundskola, specialskola och fritidshem. De har också rätt att börja i gymnasieskola innan de fyller 18 år.

Skolplikt

Barn som har uppehållstillstånd i Sverige har skolplikt i grundskolan. Det betyder att barnet måste gå i skolan. Andra barn som finns i Sverige har alltid rätt att gå i skola och kommunen måste ge en skolplats till dem.

Alla föräldrar som har barn i skolan måste meddela om ett barn inte kommer till skolan någon dag.

Utvecklingssamtal

Utvecklingssamtal är ett möte mellan läraren, eleven och elevens föräldrar. Alla elever i grundskolan ska ha utvecklingssamtal minst en gång per termin. Samtalet ska handla om elevens utveckling och lärande.

Utbildning för vuxna

Som vuxen kan du studera gratis på universitet/högskola, yrkesutbildning, kommunens vuxenutbildning (Komvux) eller Folkhögskola. Om du är folkbokförd i Sverige kan du leva på studielån och studiebidrag under studietiden. Du kan också jobba deltid.

Fler ord

Förberedelseklass

För nyanlända elever innan de helt kan delta i samma klass som andra barn.

Modersmålsundervisning

Alla barn har rätt till undervisning på sitt hemspråk.

Tystnadsplikt

Även i skolan får personalen inte säga något om dig eller ditt barn till annan person eller myndighet.

Yrkeshögskola eller universitet?

En yrkeshögskola ger dig praktiska yrkeskunskaper. I utbildningen får du teorielektioner och praktik på en arbetsplats. Yrkeshögskolan vill leda dig som studerar direkt ut i arbete. Utbildning på ett universitet eller en högskola handlar mest om teoretiska studier. Det är svårare att få plats på universitet och högskolor och utbildningarna är oftast längre.

För att bli läkare och sjuksköterska måste du läsa en högskoleutbildning. För undersköterska och ambulanssjukvårdare läser du en yrkeshögskoleutbildning. Ingenjör kan du bli både på högskola och på en yrkeshögskola. Efter YH utbildning får man yrkeshögskoleexamen. [Källa](#)

I exemplet nedan finns yrken du läser till på universitet eller yrkeshögskola. Utbildningarna är uppdelade i terminer, två per år.

Så söker du en utbildning

Kontakta din kommun för att söka till sfi eller Komvux. Information och ansökan finns på kommunens hemsida. På Antagning.se ansöker du till alla utbildningar på Sveriges högskolor och universitet. En gång på hösten och en gång på våren kan du göra högskoleprovet. Det kan öka dina chanser att komma in på en utbildning. Anmälan görs på studera.nu/hogskoleprov/anmalan-till-hogskoleprovet

Vägen till arbete i Sverige

Validering av betyg

Om du har en utbildning i ditt hemland kan du få dina betyg bedömda i Sverige. Det är myndigheten Universitets- och högskolerådet (UHR) som gör bedömningen/valideringen. Om du pratar med en studie och -yrkesvägledare kan du få hjälp att skicka dina betyg till UHR. Du får sedan ett intyg som visar vilken utbildning du har. Intyget kan du använda när du söker jobb eller en utbildning.

Etableringsprogrammet

Etableringsprogrammet är ett stöd från Arbetsförmedlingen för dig som nyss har fått uppehållstillstånd. Målet är att du snabbt ska lära dig svenska, hitta ett jobb och tjäna egna pengar. Det kan handla om praktikplats och att få dina yrkeskunskaper och utbildningar bedömda (validerade).

För att delta i etableringsprogrammet ska du:

- Vara mellan 20 och 64 år gammal.
- Ha fått uppehållstillstånd som flykting, kvotflykting, skyddsbehövande eller vara anhörig till någon av dessa.

De här aktiviteterna ingår alltid i etableringsprogrammet:

- Svenska för invandrare, SFI.
- Samhällsorientering där du får kunskaper om det svenska samhället.

Svenska språket

Det är viktigt att du kan tala svenska för att få ett arbete inom ditt yrke. Det kan du lära dig genom att läsa sfi (svenska för invandrare) eller gå en kurs på ett studieförbund. Språkkaféer är bra för att öva på att prata och lyssna på andra. Språket är en viktig nyckel till jobb!

Förstå orden

Validering

Bedömning av vad en utländsk utbildning motsvarar i Sverige.

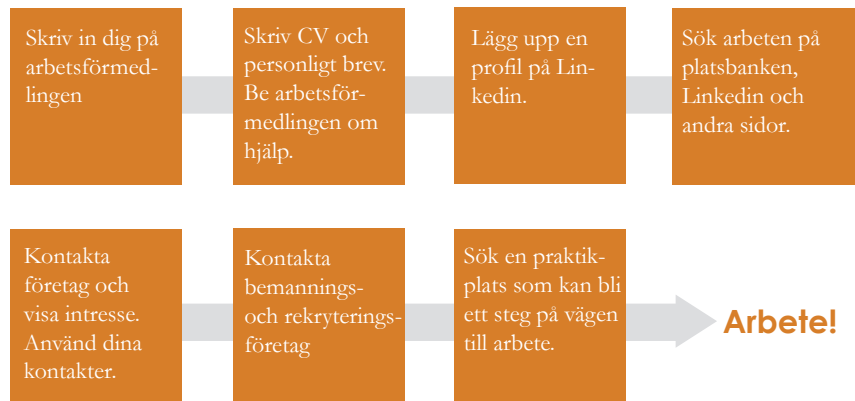
Praktikplats

Prova på ett jobb som visar arbetsgivare att du klarar ett arbete. Det kan leda till anställning.

Söka arbete

Det kan vara svårt att få ett arbete, både för svenskar och invandrare. Här är några steg som är bra att följa.

► Se kort film om att arbeta i Sverige på www.kronobergtillsammans.se/film

Anställd på olika sätt

Det finns olika typer av anställningar, här är några av dem.

- Introduktionsjobb och nystartsjobb - arbetsgivare får ersättning när de anställer någon som varit utan arbete en längre tid eller är nyanländ i Sverige.

- Timanställning - du får betalt per timme efter behov av personal.

- Säsongsanställning - under sommaren finns många säsongsanställningar inom bland annat turism, bostadsbolag, kommun och jordbruk.

- Bemanningsanställd - du är anställd av ett bemanningsföretag som hyr ut dig till andra företag. Främst till industrin där behovet av personal växlar.

Heltidsarbete betyder att du jobbar 40 timmar i veckan, oftast måndag till fredag kl 7-16 eller kl 8-17. Du kan också jobba deltid, till exempel 75 procent.

Fackförbund

När du är anställd kan du bli medlem i ett fackförbund. Det är en organisation som står bakom dig som anställd. Du måste inte vara med i facket men det är bra om du behöver stöd i frågor på arbetsplatsen eller om du har konflikter med din chef. Arbetsgivaren är skyldig att komma överens med fackföreningen i frågor som handlar om medlemmarna. Du kan också välja att vara med fackförbundets a-kassa. Då får du ersättning om du blir arbetslös med upp till 80 procent av din tidigare lön. Du kan alltid lita på att ersättning betalas ut i fall du blir arbetslös.

Betala skatt

Livet i Sverige bygger på att alla som kan jobba, ska jobba och betala skatt. För att både kvinnor och män ska kunna arbeta när barnen är små kan de lämna sina barn till förskola från barnet är 1 år. Barnomsorgen betalas, liksom sjukvård, skola och äldreomsorg, med skattepengar. När du får din lön har skatten redan dragits av. Det är din arbetsgivares ansvar att betala in skatten.

Branscher med behov av arbetskraft

En del jobb är lättare att få än andra. Enligt Arbetsförmedlingen är det fram till år 2026 brist på bland annat undersköterskor, förskolelärare, poliser, ingenjörer, systemutvecklare och elektriker. Utbildning blir allt viktigare för att få ett jobb. Godkänd gymnasieutbildning är ett grundkrav. Det är lättare att få jobb efter en yrkes- eller högskoleutbildning.

I vilka av dessa yrken tror du att det är lätt att få jobb?

Läkare

Affärs-
biträde

Banktjänste-
person

Byggnads-
arbetare

Ekonomi-
assistent

Lokal-
vårdare

Fotograf

Industri-
arbetare

Skåde-
spelare

Lärare

Förstå orden

Efterfrågan

Behov och brist av en vara eller ett yrke

Fackförbund

När du är anställd kan du bli medlem i facket som ger dig stöd om det uppstår problem med arbetsgivaren.

Sociala koder

Sverige finns det många sociala koder som människor från andra länder kan ha svårt att förstå. En social kod är som en oskriven lag som alla vet om och nästa alla följer.

De flesta svenskar tycker att

- du ska inte ska tro eller visa att du är bättre än någon annan.
- det är dålig stil att kasta skräp på marken.
- allt ska gå rättvist till, som att alla ska stå i kö utan att tränga sig före
- det bäst att sitta själv på bussen utan att tala med någon de inte känner.
- vi inte ska gå in med skorna på hemma eller hos någon annan.
- det är viktigt att komma i tid.

Svenskar kan vara rädda för konflikter och vill inte hamna i bråk. De pratar sällan med människor de träffar i hissen eller på bussen. När du väl lärt känna en svensk är de oftast öppna och sociala!

Vilka sociala koder på en arbetsplats kan du koppla till bilderna?

Familjen

www.regionkronoberg.se

- sök: barnets rättigheter och föräldrastöd

www.forsakringskassan.se

- sök: förälder

www.socialstyrelsen.se

- sök: barn och unga i socialtjänsten

www.kollpasoc.se Information till äldre barn på lätt svenska som förklarar vad Socialtjänsten är.

Allas lika värde

www.youmo.se Sex, hälsa och relationer

www.rfsl.se Hbtqi

www.do.se Diskrimineringsombudsmanen

www.jamstalldhetsmyndigheten.se

www.kvinnojourenblenda.se Kvinnojouren

Blenda

www.kvjmartas.se Kvinnojouren Märta

www.redcross.se

- sök: mänskliga rättigheter

[-mänskliga rättigheter](#)

www.raddabarnen.se

- sök: vi kämpar för barns rättigheter

www.fn.se

- sök: vi utbildar och informerar inom FN-relaterade frågor

www.informationssverige.se

- sök: Sverige, en demokrati och rättstat

www.socialstyrelsen.se

- sök: könsstämning och omskärelse

Sjukvård

www.1177.se

www.regionkronoberg.se

www.migrationsverket.se

- Hälso- och sjukvård för asylsökande

www.hjarnkoll.se Psykisk hälsa

- för dig som flytt eller migrerat

www.mind.se

www.funkibator.se

Studera i Sverige

www.skolverket.se

www.antagning.se

- För ansökan till universitet och högskolor

www.studera.nu/hogskoleprov

- För anmälan till högskoleprovet

www.informationsverige.se

- Jag är asylsökande/Skola under asyltiden

- Jag har uppehållstillstånd/Ung i Sverige/Skola

- Jag har uppehållstillstånd/Om du har utländsk utbildning

www.migrationsverket.se

- Privatpersoner/Skydd och asyl i Sverige/

Medan du väntar/Skola

www.laxhjalp.nu

www.studybuddy.se

www.utbildningsguiden.skolverket.se

www.informationsverige.se

- Jag är asylsökande – Skola under asyltiden

- Jag har uppehållstillstånd – Ung i Sverige/Skola

www.migrationsverket.se

- Privatpersoner/Skydd och asyl i Sverige/Medan du väntar/Skola

www.uhr.se

- Bedömning av utländsk utbildning

Jobba i Sverige

www.migrationsverket.se

- Privatpersoner/Arbete i Sverige

www.arbetsformedlingen.se

- Arbeta i Sverige

- Utbildning och studier

- Etableringsprogrammet

- Söker du arbete och är från Ukraina?

www.forsakringskassan.se

- Fått uppehållstillstånd i Sverige

www.migrationsverket.se

- Privatpersoner/Att arbeta i Sverige

www.arbetsformedlingen.se

- Etableringsprogrammet

www.jobblocket.se

Denna sida finns också på kronobergtillsammans.se

All information för dig som är ny i Sverige finns översatt till många språk på www.informationsverige.se.

Anteckningar
